

Tas Latweefchu draugs.

1842. 29 Oktober.

44ta lappa.

J a u n a s f i n n a s.

Is Peterburges. Weens kasaka-wihrs Pustawas gubberment, Stezen-ko wahrda, taggad isdohmajis jaunu weeglu arklu, kas sewischli derrigs preeksch jau strahdatas pussihdsigas semmes, un ko weens pats wehrsis warr pawilkt. Zitti prahtigi seminturri un arraji, scho arklu isprohwejuschi, to lohti usteiz, fazzidami: mas darba ween waijagoh, to fataisoh un eejuhgoht, eetoh arri weegli deesgan, wairak ne maksajoh, ne ka weenu paschu rubli fudr., un ta wagga, ko dsenn, effoh riktigi wairak ka 7 zokus dsikumâ, un 8 zokus plattumâ. Wissi semneeki, kas schim kasaka-wihram kaiminds, weens pah ohtru dsennahs, few arri tahdus arklus fataisih.

Is Berlihnes. Preeksch mas deenahm tur us eelahm redseja 6 semneeku laudis apfahre staigajam, weenu wihrischku un peej seewischkus, kas eefahke katrs ar bihbeli rohkâ schâ ta runnah. Bet polzeje winnus fanehime un pahrlausfija. Isteize, ka winni ihsten kahdâ masâ zeemâ Pommeru walsti dsihwojoh un effoh dabbujuschi sinnah, ka Berlihnes laudis effoh gauschi besdeewigi. Tadeht winni arri effoh atnahkuschi, to ewangeliumu fluddinah, un laudis atgreest. Usturra winneem gan ne effoh, tapeh; pa zekku gahjuschi nabbagds, kamehr te atnahkuschi. Tatschu teesa winnus likke aiswest us mahjahm.

Is Entlenderu semmes. Entlenderu wihrs, Jeffrei wahrda, taggad fahf leelitees, ka tahdu sawadu lihmi effoh fataisijis, ar ko dehtus un zittus kohkus tif zeeti warroh falihmeht, ka naglu preeksch salaischanas wairs ne waijadseschoh. Zif leels labbums tas sewischli preeksch wisseem kuggeem buhtu! 17ta Septbr. Wollwitsch-pilssehtâ scho lihmi isprohweja un attradde teescham labbu effam.

Is Amerikas. Tur taggad weens dokters grahmatianu lizzis drikkoh, kas stahsta pah tahm daschadahm flimmibahm un wahjibahm, ko sewischli dsehraji mehds dabbuht; un schai grahmatat trihs bildes peeliktas, kas skaidri parahda, ka ar laiku dsehraju wehders eekschpuffe isflattahs, puhdams. Sachtibas-beedribas schahs bildes leelâ pulkâ pirkuschas, un tahs, tuhwu pee frohgeem un trakteereem likkuschas nammeem peelippinah un tahm schohs wahrhus rakstih appakschâ: "Dsehraji, dsehraji, luhkojeet te, kahds jums wehders drihs paliks, ja ne atgreeschaites!"

S t a h s t i.

Zas muhris.

Kad 1813tâ gaddâ Sprantschi Umburgas pilssehtu apsehdeja un wiffâs mallâs spaidija, laudis nihzia isnihke no bailibas. Bija paschâ bahrgâ seemas laikâ, un waidineeku pulks iknodeenas wairojahs.

Paschâ seelzella mallâ mahja bija; tur kahdâ deenâ gaidija, ka nu teescham eenaidneeki to weetu apmekleschoht; jo wisseem karrâ=pulkeem tur bij garram ja-eet. Wezzaki, wezzaku wezzaki un behrni wissu pehzpufsdeenu un wakkaru koh-pâ palikke, un wezza mahte no dseefmu=grahmatas luhgschanu karrâ=laikôs preef-schâ=lassija, fur irr rakstihst; ka Deews muhs gribbetu ar stipru muhri aptaisiht un eenaidneekus no muhsu mahjas noturreht.

Wiffi bij apdohmigi klâufijuschees, bet dehls fazzija, to tok ne warroht no mihta Deewa praffiht, ka winnam effoht muhris jataifa ap scho mahju. Pehz-pufsdeenâ un wakkarâ meers bija, un tâ pat wakkarâ. Wiffi brihnijahs, jo tok bij dsirdejuschî garram eedamu soldatu trohlfni.

Kad nu winni rihâ eedrohschinajahs no mahjas iseet laukâ, raugi! tad preefsch mahjas gulleja leeli sneegu=kuppeni, no wehja tif augsti fadsihci, kâ muhris, un tâ winni palikke meerâ no eenaidneeku apmekleschanas.

Wiffi Deewu teize, kas winnus tif schehligi bij glahbis; bet wezza mahte fazzija: tad mihtajs Deews laikam tok weenu muhri ustaisijis apfahre mums. Kam tad effeet tif masetizzigi sawâs firdis?

Za wakkara=luhgschana.

Kahda freilene, jau taisidamees us gullefchanu, wehl papreefsch, kâ mehdsê darriht, sawu wakkara=luhgschanu lassija. Bet peepeschi pee weenas flimmas draudsenes aizinata, winna noeet un to luhgschanas=grahmatu usschkirtu atstahj us ta galdina preefsch sawas gultas.

Up to paschu laiku saglis pa lohgu eelschâ kâhp freilenes kambari, un swezzi eededsinajis, pehz dahrgahm leetahm mekle, ko nosagt. Tad arri to usschkirtu luhgschanas=grahmatu reds un schohs wahrduš lassâ: "Mihtajs Deews! kaut es scho deenu bes grehka nobeigtu, zif falda tad manna duffeschana buhtu! Kaut es arridsan wissu sawu muhschu bes grehka nobeigtu, zif falda tad manna nah-we buhtu!"

Schee wahrdi saglam pee firds gahje, un wissu atstahjis, winsch steigdamees atkal pa lohgu aisgahje, un no ta laika sawu grehzigu dschwoschanu labboja. Winsch pats us mirschanas=gultas mahzitajam to stahstijis.

Za dahrga sahlite.

Diwi meltas, Lihse un Anne, bij meschâ bijuschas sahlês, un katra smaggu nastu us galwas nesse. Lihse kurnedama nopuhtehs par to nastu, bet Anne lustiga smejhjahs.

Lihse fazzija: kâ tu warri smeetees? Tawa nastâ tif pat smagga kâ manna, un tu ne effi stipraka pahr mannim. — Zeesa gan, Anne fazzija, bet es pee sawas nastas kahdu sahliti peelikkusi klahst, zaur tam nastas smaggumu tif ne juh-

tu. — Woi tà? Lihse fazzija, ta laikam it dahrga sahliite. Salki man jel, kà to fauz un kur to dabbu? — Ta sahliite, Anne fazzija, aug wiffur, kur ween to leef usdihgt; to sahliiti fauz pazeefchanu.

Tas ganna=puifis.

Ganna=puifis jaukà pawaffaras=rihtà sawas awis gannija, preezigs un it no firds dseedadams, ka ween fkanneja. Leelskungs, laukà feeredams, peegahje klahit pee ta puika un us winnu fazzija: tu tahds nabbaga puika un tof tif preezigs; kahda laime tad tewim notikkufi? Puika fazzija: man schodeen ne kas notizzis; bet nabbags tadeht ne esmu; es gan tif pat baggats, kà muhsu schehligs leelskungs, un man arri daschas leetas, fo muhsu schehligs leelskungs ne warr makfahit ar wiffahm sawahm mantahm. Tad tu laikam it baggats puika, leelskungs fazzija, woi tad warr dabbuht sinnahit, kas tahs par dahrgahm leetahm, kas tew irr? Puika, kas leelukungu ne pasinne, drohschi fazzija: Nu, luhf, man irr diwi rohkas un diwi kahjas, tahs es ne dohmu par simstuhkfstofcheem rubteem, un tad man arri diwi azzis, tahs es ne mas ne pahrdohmu, un kad arri leelskungs man gribbetu wiffu sawu mantas padohmu par to doht. Bet, tà sweschajs fazzija, leelskungs laikam wehl baggatafs ne kà tu, jo winnam arri diwi kahjas, diwi rohkas, diwi azzis, un tif dauds naudas, ka ifdeenas warr dsihwoht kahrumà un lihgmibà. Tà gan effoht, puika fazzija; bet tahs leetas, kas zilwekam wiffu-wairaf preeku darra, man tif labb' kà leelamkungam. Saule pee debbes preeksch mannim spihd tif pat mihligi, kà preeksch leelakunga, un kalns un eeleija preeksch winna ne seed un ne salko jaukafi, kà preeksch mannim. — Naturr tahdu prahtu, leelskungs fazzija, un ja tew kahdu reis wehl dauds mas wairaf wajjadsehs, tad nahj' pee mannim; tad kohpà apdohmasim, kà tew palihdseht. Mannu mahju gan atraddisi, es pats esmu taws leelskungs.

Gailis tof pehz ta dseedajis.

Diwi laupitaji ap pufsnakti dsirnawàs eelaufsehs, baggatu melderi aplaupihit gribbedami. Scheem pa tumfchu pagalnu kahju pirkst=gallòs eijohit us meldera gullamu lambari, gailis ne zil tahku no winneem dseedaja. Tas jaunakais no abbeem laupitajeem fatruhzees, fluffinam fazzija: "gailis man lohti isbeedejis. Cesim atpakkat, tas sagla=darbs gan drihs gaismà nahks." Bet wezzakajs laupitajs ohtru lammaja: "ak tu wezza bahba, woi tuhliht behgfi, kad gailis dseed, jeb pelle kustahs? Kas mums precti nahk, to nodurfsim. Tad ne weens gailis pehz tam ne dseedahs!" Blehschi melderi rikrtigi nokahwe un ar to sagtu naudü aisbehds; wiffi laudis fahihjuschees brihnijahs, bet tohs tauna=darritajus ne warreja useet.

Trihs gaddus pehz ta laika abbi laupitaji kahdà frohgà par nakti paliffe. Us reisi gailis it tuwu pee winneem tif stipri dseedaja, ka abbi no ta usmohdehs. "Tas safohdihes gailis, wezzakajs laupitajs fazzija, faut es warretu winnam faklu apgreest. No tahs nakts tannis dsirnawàs winna dseedafchana man wiffai reebj." Woi tew tà pat kà man? jaunakajs fazzija; mums gan ne bij melderi nokaut.

Krohd-sineeks, kas blakkam gulleja, scho farunnaschanu dsirdeja un to teefai sinnamu darrija. Abbi wihri zeetumâ eelikti, fawu wainu isfazzija un to algu par fawu warras-darbu dabbuja. Zâ gailis tof pehz ta irr dseedajis.

Tahs dsihjas.

Cewa, semneeka meita, labba wehrpeja, fawa tehwa dahrsâ it smalkas dsihjas bij likkufi us bleeki. Babbe, nahburga meita, nahze daschkahrt tai dahrsâ, tohti preejadamees pahr tahm brangahm dsihjahm, un fawai draudsenei palihdseja pee aplaistischanas.

Weendeen Cewe nomannija, ka schai kahdi dsihjas gabbalâ truhke. Schi tuhlin fawu draudseni par wainigu turreja, un pee winnas nogahjufi brehze: Babbe, tu mannas dsihjas nosaggufi! Ne kahds fwechsch zilweks ne nahk tai dahrsâ, kâ tu. Utdohd' mannas dsihjas, zittadi es tewi fuhdsefchu pee teefas. Babbe raudadama noleedsehs, schi ne effohr wainiga. Cewa gahje fuhdseht un teefa ismekleja. Bet ne warreja ne ko atrast, tahs dsihjas bij sudduschas; bet wiffi laudis Babbi turreja par sagli.

Zittâ gaddâ basnizas tohnti islahpija, un luhf', tur tahs sudduschas dsihjas atraddahs eelsch stahrka perrekla. Stahrkis tahs bij panehmis par mihtstu miggu preeksch faweem behrneem. Nu Cewai schehl bija, ka Babbe zaur winnu bij apfauneta. Ur affarahm Babbi un winnas wezzakus peeluhdse, lai schai peedohdohr. Bet Babbes tehws to ween fazzija: kam tu rik nelabbi dohmajufi fawâ firdi?

— amc —

(Wee 43schas un 44tas lappas peederr pawaddons, weffela bohgena leelumâ, fur atrohдах: I. Jauna sinna, kâ Dsehrbenes jauna basniza tilke eefwehtita, un II. Sinna, kâ ar ewangeliuma mahzischanu taggad eet Seemel-Amerikâ, eelsch Greenlandes.)

S l u d d i n a s c h a n a s.

1.

Nahkofcha gabba Widsemmes kalenderis, kas arri preeksch Kursemmes der-rigs, jau preeksch pahri neddelahm irr gattaws; gan naw drikkelhts ar farkaneem bohks stabeem, kâ schur tur wehl preeksch maseem behrneem grahmata's drikkle, bet tatschu finukki deewsgan. Bes tahm eerastahm laita un tirgus sinnahm, scho reis' tur arri atsrohдах tas rahditajs to ewangeliumu un lekzionu, pahr kurreem zitti Widsemmes mahzitati pa scheem gaddeem fawus spreddikus fakka. Tad nahk arri smuks stahst ar to wirs-rakstu: Jahseps, kas usdohmajis, ka tam jateef par baggatu fungu; un paschâ gallâ: atminnetas mihtklas un diwas jaunas. — Kalenderi paschu dabbu pirkt tannis sinnamâs weetas un par to sinnamu maksu, bet to ewangeliumu un lekzionu rahditaju warr arri fewischli nobrikketu tur pat par 1½ kap. subr. pirkt.

2.

Ta grahmata, kam wirs-rakstis: "Darbu=rullis pa mehnefcheem" un t. j. pr., pahr to jau 6tâ lappâ sinna dewam, arri irr dabbujama Jelgawâ pee Latweeschu drausdse's zeeniga rihta-mahzitaja W. Pantenius un keel-Eserê pee klehts-skrifhwera M. Bieting.

Lihds 27. Oktober pee Rihges irr atnahkuschl 1364 kuggi un aishbraufuschl 1206.

Brihw drikkelht. No Widsemmes General-gubbernements pusses: Dr. C. E. Napierstj.

Latweeschu drauga

p a w a d d o n s

pee № 43 un 44.

22 un 29 Oktober 1842.

J a u n a s i n n a .

Is Dsehrbenes draudses, Widsemme. Ar Deewa schehligu palihgu tanni 14tã fwehtdeenã pehz waffaras fwehtku atfwehtes. (20tã September) muhsu jauna basi niza tilke eefwehtita. Us scheem draudses fwehtkeem augstizeenijams Widsemmes general-superdents, diwi prahwesti, 6 mahzitaji, dauds kungu, zitti no tablenes, un dauds tauschu is nahburgu-draudsehm bij atnahkufchi. Esahzabs schihs fwehtku-deenas deewa: kalposhana muhsu wezzã, drihs fagruuschã basnizina. Kad Latweeschu draudse kahdu dseefminu bij nodseedajusi, fazzija Dsehrbenes mahzitajs mihtai wezzai basnizina ar Deewu, tam wiffuschehligam debbesu-tehwam pateikdams par wiffahm winna garrigahm dah wanahm eeksch Jesus Kristus, ar ko winsch muhsu draudsi 66 gaddus schai fwehtã weetã bij apfwehtijis, — to Kungu luhgdams, lai pats sawu itt dahrgi atpestitu draudsi us jaunu Deewa nammu pawadda un to arri us preekschu ne atstahj, neds sawu garru no winnas nonemm. Pehz schahs luhgshanas draudse, no basnizas iseijoht, atkal dseefminu dseedaja, mahzitaji fwehtus altara rihkus un traufus preekschã nedsami, ko general-superdents teem bij eedewis. Preeksch jaunã basnizas durwim zeenigs Zehsu-apriaka prahwests, draudsi ar mihtigeem wahrdeem apfweiznadams, runnaja par teem fwehteem bihbeles wahrdeem: »Zuhs wahrri, pazelkeet sawus palodus, un tohpeet paaugstinatas, juhs pafauls durwis, jo tas gohdibas kehniusch nahks.« (Dahw. ds. 24, 7.) Kad Widsemmes general-superdents no basnizas pehrminderu leekungeem basnizas atflehgas dabbuja, us flehdse, un jaunã basnizã lihds altari eegahje, fur winsch fwehtus rihkus, ko mahzitaji bij eeneffuschi, us altari likke un pehz tam ar fwehteem eefwehtishanas wahrdeem un ar luhgshanu to jaunu basnizu, eeksch ta trihsweeniga Deewa wahrda, par fwehtu Deewa nammu eefwehtija. Zehsu un Rihges aprinka prahwesti winnam pee scha fwehta darba par palihgu bij. Pehz basnizas eefwehtishanas fohlas, dseedataji kahdu kohra, dseefmu us tshetrahm balsim nodseedaja, tad Zehsu prahwests to liturgiu ar tahm sinnamahm altara luhgshana un dseefmahm noturreja. Dsehrbenes mahzitajs fazzija spreddiki par 122tru Dahwida dseefmu, isstahstidams: »Kahds labbums jeb kahda augsta Deewa fweht riba tai draudsei buhs, kas sawu Deewa nammu zecna un gohdã turr.« Pehz beigta spreddika fohlas behrni atkal tshetrannigas dseefmas dseedaja un kad Rihges prahwests to kallekti un noswehtishanu bij nodseedajis un Jaun-Peebalgas mahzitajs tam wiffuschehligam Deewam un Kungam firde-pateizibas uppurus bij neffis, tad draudse wehl beidsamu perschiniu nodseedaja un, sawã firde Deewu flawedama, us mahjahm gahje. Us lihdsigu wihs arri Wahz deewa-kalposhana bij. — Ru mums, gohds Deewam! diwas jaunã basnizas irr; jo Drustu draudse, kas pee Dsehrbenes irr peeschkirta, preeksch 4 gaddeem arri sawu jaunu Deewa nammu ustaisija, kas 25tã September 1838tã gaddã tilke eefwehtita. Zau no 1817tã gadda Drusteneeschu no ¼ semmes arka ikgaddus pa feekam rudsu

un pa feekam meeschu bij salikkufchi un muischneeki dewe ifgaddus no arkla pa 3 rubleem fudraba. Tapatt Dsehrbeneefchi no 1818ta gadda ifgaddus no $\frac{1}{4}$ semmes arkla pufß pubra rudsu un pufß pubra meeschu, un muischneeki no sawas pufßes 1000 rubl. fudr. n. irr famettufchi. Labbiba, ko Drustu un Dsehrbenes fainneeki famette, tikke ifgaddus pape, dohta un nauda us intreffehm nolikta. Drustu basniza maksaja 5300 rubl. fudr. un Dsehrbenes basniza 6270 rubl. fudr. n. Dsehrbenes basnizas usbuhwefchanu usnehmahs tas gohdigs buhmeisters Mahrz Sahrum no Preekuleefcheem, pats to buhmanna un dischlera darbu strahdadams; eefsch scha darba winnam Laurß Sahrum par palihgu bij; to muhrneeka darbu ustaisija Jahnis Kampe un Jahnis Mihilht, arri no Preekuleefcheem. — Gohds un flawa lai irr tam Wissuaugstakam, kas tik schebliggi irr palihdsejis, ka Dsehrbenes un Drustu draudse few jaunæs basnizas warreja ustaisiht. Winna scheschlastiba lai mums pa leef us raddu raddeem!

59.

S i n n a s,

tá -

ar ewangeliuma mahzifchanu eet paganu semmæs.

Dhtrais gads.

Desmita sinna:

fá ar to eet Seemel-Ameriká, eefsch Greenlandes.

Kunge Jesus fakka: ta zilweka Dehls irr nahzis mekleht un fwehtu darriht to, kas pasuddis. (Luhf. 19, 10.)

Ar scheem wahrdeem muhsu Pestitajs preefsch Wariseereem taisnojahs, kas paschi taisni isturrahß un ar to dischojahs, un rahda, ka labbad winsch semnojahs, un pee tahda nezeenita un nelabbi eeslaweta muitineeka mahjasweetu nemm, pee ta Zakeüsa. Wariseeri gribbeja, lai winsch tikka ar winnu laudim eelaischahs, tas irr, ar deewabihigeem zilwekeem, kas taisni darra, un jau tá dshwo, ka wajjaga. Pehz winnu prahta tam Deewa Dehlam ihsti ne mas ne wajjadseja pasaulé nahßt; jo winneem ta ne wajjagoht, un zitti ne effoht to wehrti, ka winnus scheshlo. Bet tas Pestitajs romehr pasaulé nahzis, un itt preefsch teem, par ko ne weens ne grihb behdaht, bet winsch tohs usmekle un fwehtigus darra. Arri Pahwils apleezina, ka tahs pirmas draudses irr mas zeenati zilweki bijuschí. Winsch fakka (1 Kor. 1, 26—29): »raugast, brahlí, juhfu aizinafchanu (tas irr tohs, kas pee juhfu draudses aizinati) ka ne dauds gudri pehz tahs meefas, ne dauds spehzigi, ne dauds no augstas dsimitas irr aizinati (prohti ta labbad, kad schee sawá prahta dauds tá dohma, ka winneem Pestitaja ne wajjagoht, un tatschu tas winneem dauds labbu dohtu) — bet tahs pasaules gekkibu Deews irr isredsejis, ka winsch tohs gudrus fauna liktu; un tohs mahjus tahs pasaules Deews irr isredsejis, ka winsch tohs spehzigus fauna liktu. Un tohs nezeenigus tahs pasaules, un tohs pulgotus, un tohs, kas naw nenceka, Deews irr isredsejis, ka winsch isnihzinatu tohs, kas schkeetahs dauds effoschi, ka neweenai meefai preefsch winna ne huhs leelitees. Se mums irr tahs pirmas kristigas draudses nolihdsinatæs, pee kam jau warreja no ahrenes pasiht, ka Kristus irr nahzis mekleht un fwehtu darriht to, kas pasuddis. Nu gan nelehti kahda missiones beedriba to Jesus padohmu, pasudduschus mekleht, tá labbi darrijusti, ka ta brahlí draudfiba. Kad winnai tikka bija 600

dwehseles, jau fahze 1732trâ gaddâ missionarus isfubtiht. Un kahdus paganus winna papreefsch usmekleja? Ne tahdus, kas dauks bija minneti, un jau kâ mannigi un apdoh: migi zilweki eeteikti. Winna ar fahdreem wahrdeem sawu padohmu tahdu isteize, ka tur griboht fahkt, kur tee wissai wahrigi, atstahiti un nabbaga zilweki irr, tã sawa Pestitaja mihlestibu wisslabbaki gohdaschoht. Tã nu tee mihti brahli paschi aisleedsahs, un gahje pee Nehgeru wehrgeem, pee Greenlendereem, Lappeem, Samojedeem, Otten- totteem, un pee tahdeem wehl. Un ja pa weetahm zilweki par to smejhahs, kam winni ar tahdeem plahnprahreem tã darbojahs un publejahs, tad schee tahdus wehl wairak ees- scheploja, ne buht ne likke nogreestees, un sawu mihlestibas takku us preefschu dsinne. Ar to winneem laimejahs, preefsch Deewa walsstibas wissai dahrgus augtus eedabbuht. Greenlandes missiones notikkumu rulli mums itt labbi rahda, ka winneem ne apnikke darbotees, un kã swehtigi winnu publiash isdewahs. Mehs scho reisi, atkal pehz rindes pee Amerikas tappusch, gribbam tohs stahstih.

* * *

Greenlande pee Amerikas peekriht, un ir leela falla prett paschu seemeli, 250 juhdses garra. Seemeli ta irr leela un platta semme, ko mas pasihst, bet us deenas widdus puffi ta stary juhras fatekk eeksch spizzes, ar to winnai weena juhmallã irr prett rihta puffi, ohtra prett wakkara puffi. Leddus un sneega tur pa pilnam. Pee juhmallahm augsti usdsiht ledus kalni stahw, tee paschã deenas widdus puffe par to ihfu waffaru ne iskuhst pa wissam, bet seemeli winni paschu plattu juhru aisnehmuschi un muhschigi aishahsusch. Semme irr leeli kalni, kas ne zil augsti jau ar muhschigu sneegu un leddu apflahiti. Kad nu seemela wehisch puhsch, tad negants aukstums no teem us to schauru semmi prett deenas widdus puffi nahk. Arri wehrã leekams, ka zaur zaurim spreeshoht, itgaddõs aukstums rahdahs wairojees. Pee rihta puffes juhmallas preefsch 800 gaddeem labbas semmes bijuschas, kur kahdi 300 kristigi zeemi ar basnijahm un biskapeem bijusch. Bet kamehr 400 gaddi, wairs ne sinn, kur tahs draudses palikkuschas, un reisham par weli tahs meklejuschi, jo leddus kalni preefschã! — Bet wehl taggad Dahni pee juhmallas mahjoklus turr, stary teem dsimtneekem, ko ihsti par Greenlendereem sawz. Winni warr buht kahdi 10,000, un gan ar mohkahm pahrtteek. Jo semme itt rettus tahdus stahdus nefs, ko warr ehst, un wisswairak ar subnahm apaugusi, arri ar tahdahm, ko ehd. Kohkus tik labbi kã ne mas ne atrohn, un rettã weetã tilkai kahrtklus reds, un apkruppuschas behreses, tik dishas kã kahrtklus. Wajjaga ar to malku pahrtikt, ko juhra itnogaddã pa pulkam pee mallas peedsenn, bet ne sinn, no kurrenes ta nahk. Un ja Eiropööri labbu nammu grihb dabbuht, tad to wajjaga eeksch Dahnu semmes buhweht, un tad tohs gabbatus isahrdiht un ar fuggi pah juhru aishwest. Bet Greenlenderi bahrgã seemas laikã, kur pahru mehneschus ne buht fauli ne dabbu redseht, ar masahm alminu ehkahm pahrtteek, kas naw 6 pehdas augstas, un kur zitta zauruma naw, kã ween garra alla preefschã, par ko tshetr- rahpus jaeleen. Arri krahnas tur naw, bet jatupp beesi kohpã, un pascheem ar to siltumu, kas no meefas isnahk, istaba ja eekurr. Eiropöeris ne to siltumu, ne to smalku warr zeest. Winni wisswairak ar simim un ar rohneem peeteek, un tohs meddiht, tas winneem tas leelajs darbs, pee ka sawas wihses laiwinas turr, ko Rajak sawz. Zilweki tahdi no wahrgusch un nabbagi rahdahs, kahda winnu semme irr; winni irr masi no auguma, no falnas pahremti, un tohti beesã prahtã un neatsehdsigi, jo winneem gruhti nahk, meefas un dwehseles eemannishanas atjehgt. Pee deewigahm leetahm winni tahdi mulki, ka jau

*

dohmaja, winneem ne buht tizzibas ne effoht. Zik winneem tee wiltigi burwi fakka, fo par Ungefokkeem fauz, tik wiini sinn. Seemeta blahsmu wiini par mirruschu dwehfelehm turr, kas tur augscham fluffas mahjas, ar ballehm mehtajoht. No teem spulgeem, kas nokriht, wiini dohma, ka tahs effoht dwehfeles, kas no debbefim eitoht us elli fehrst. Semme us piblareem effoht uslikta, un schee jau tohti wezzi un fadillufchi effoht, ta lab bad daudsreis sprahgstoht, un buhtu fenn apgahsufchees, ja Ungefokki tohs ar weenu ne islahpoht. — Tahda plahna faprafchana winneem irr! Bet fo dohma! schee plukkati un kesehli tahdi augsti isturrahs, ka tik ween par Innuitt, tas irr, par zilweekeem leeli jahs, un dohma labbaki un gohdigaki buht, ne ka Eiropööri! — Zeefa nu gan, ka daschi grehku un fauna eeraddumi winneem ne sinnami. No tahda Eiropööri, kas winneem pehz prahsta irr, wiini fakka: »tas irr gan drihs tahds gohdigs, ka mehhs; wiasch jau par zilweku, par Innuittu fahk palik!» — Bet nu zaur missionehm dauds zittadi palizzis, un ewangeliums ar missionneem ne dauds ta gohdam uswarreis, ka schinnis aukstas leddus puffes.

Weenu mahzitaju eefsch Norweges, wahrda Egede, kamehr 1708tajs gads, firds speede, wezzus tizzigus Greenlandê usmekleht, un Greenlenderus atgreest. Wiasch arri to raudsija darriht, bet tik dauds kawektus redseja, ka to pa wissam buhtu atstahjis, ja wiina laulats draugs to ne buhtu eedrohschinajis. Wiasch sawu ammatu atstahje, un 1721mâ gaddâ, ar Dahnu waldibas paligu, un par Greenlandes bissapu zelts, us to semmi brauze, kur ilgojahs tapt. Wezzus tizzigus wiasch tur ne buht ne usgahje, bet Greenlendereem daschu labbumu isgahdaja. Tomehr par 10 gaddeem wiasch pa dauds grehti redsejis, gribbeja pahrnahkt, un wiss tas darhs buhtu isnihjis. Grafs Zinzendorf to dsirdejis, jaunai brahtu draudsiba eefsch Herrnhut par to bildeja. Wiini kohpâ Deewu luhdse, un drihs kahdi brahti raddahs, fo firds speede scho missioni usnemt. Ta wiini 1733schâ gaddâ Matteii un Krischjahn Staku, un Krischjahn Dahwidu no fuhitja. Tee stahsta: »mums mas deenu un mas mantas wajadseja, us to fataisitees. Draudsiba bija nabbagi, no tehwsemmes isdsiht zilweki, kas ne fo dauds ne warreja famest, un mums wairak ne bija ka drehbes, tahs mehhs us mugguru neffam. Raddusch ar masumu pahritikt, mehhs par to ne behdajam, ka us Greenlandi tappim, ka tur pahritiksim. To deenu preeksch muhsu aiseeschanas, kahds draugs no Wenediges draudsiba nau das dahwanu fuhitja, no tahs mums zetta nau du dewe iihds Kopenhagen pilssehtai.« Tur papreeksch wiinu padohms labbi ne patikke, bet drihs winneem draugi raddahs, ir no kehniwa faimes, un ta deena nahze, kur gribbeja prohjam braukt. Kahdu deenu wiini to Grafu Pless apmekleja, kas winneem laipnigs bija. Tas wiinus praffija, ar fo tad dohmajoht Greenlandê pahritikt? Schee ne to semmi, ne to aukstu gaisu ne sinnadami, atbildeja: »ar sawu rohku darbu, un ar Deewa swehtibu. Mehhs namminu taiffim, un gabbatu semmes kohpsim, lai ne weenam ne apnihtstam. Grafs fazzija: ka Greenlandê ne effoht kohki, kas preeksch feenahm geld. Brahti atbildeja: »ja ta, tad eeraksim allu eefsch semmes, un tur mittifim.« Grafs brihnodamees, ka winneem ta degge ta Runga darbu darriht, fazzija: »ne, to jums ne wajaga darriht, sche jums 50 dahlderî, pehrkat balkus, un weddat sawu nammu lihds!«

Kad ta Deews par winneem gahdaja, tad wiini jo wairak apdrohschinajahs. Bet winneem arri gan wajadseja stipru tizzibu turreht, jo Greenlandê tappufchi, wiini drihs mannija, fo bija usnehmuschees. Egede wiinus labprah peenehme un zik spehdams lih-

dseja. Wiini weetu preeksch sawa mahjokta isfkattijahs, to sauze Jaun-Herrnhut, un tulist no teem atwesteem kohkeem nammu taissjahs. Tad raudsija sawu pahrtikschanu ar meddischanu un swejofchanu pelnitees, bet tas ne isdewahs, jo wiini to ne sapratte, un nu wajadseja raudsicht wehret. Tad schis tas wiinus peespeede, wisswairak gruhtas meefas kaites, un wiini jau dohmaja pahreet. Bet ohtra gadda wehl diwi brahti, Behks un Behnisch, ar to sinu atnahze, ka brahtu draudsiba, zil ween spehdama, scho missioni gribb turreht. Tad nu ar jaunu mundribu strahdaja, un eemahzjuschees tohs 10 bauschtus, to swehtu tizzibu, un to swehtu luhgschanu, Greenlandiski tulkotus, wiini raudsija Greenlenderus usmekleht, teem preekscha lassiht, un wissadi ar wiinneem sadrandsetees. Bet wiinneem itt pahreleku gruhti nahze, to wallogu eemahzitees. — Tatschu itt ne weens ne gribbeja pee wiinneem nahst dsihwoht, un kad to gaddu pehz tam kuggis maissi ne atwedde, un brahti leela truhkuma kritte, tad arri dsimtneeki prett wiinneem kaunojahs. Ka bija mannijuschi, ka brahteem truhkums, ta arri wissu dahrgi turreja, ko scheem wajadseja pirkt, un brihscham ne pa wissam ne dewe. Tad nu missionareem daschu reis ar gleemescheem un juhkas sahleem wajadseja pahrtikt. Bet pa brihscheem weens Greenlenderis, Ippagan wahrda, 40 juhdses tahtu no deenas widdus puffes abrauze, un sawu krahjumu wiinneem pahrdewe. Deenu no deenas dsimtneeki jo negohdigi usweddahs. Retti brahtus apmekleja, un kad nahze, tad kahroja ehst dabuht, un kaunojahs, kad no tizzibas runnaja. Ja missionars pee wiinneem gahje, un ohtru deenu ne dewahs prohjam, tad wiini to wissadi raudsija us saweem grehtu eeraddumeem pawest, un kaitinaht, mehddami, ka wunsch lassa, Deewu luhds, un dseeda, jeb arri wiini us reisi neganti eebtahwahs un bungas fitte. Pa brihscham wiini arri brahtus ar alminneem mehtaja, wiinu leetas famaitaja, raudsija wiinu laiwu eeksch juhkas eestunt, un weenreis arri apnehmahs wiinus gulloschus nosst. Bet Deews missionarus eeksch wissahm breekmahm pafargaja, un drohschinaja to darriht, ko bija eefahkluschi. Weenreis wiini weenu paganu, Mangel wahrda, jau bija tik tahtu dabbujuschi, ka wunsch lihds Deewu luhdse, affaras birrinaja, un pee wiinneem nomettahs dsihwoht. Bet te nu tee zitti schim tik neganti usstahjahs, ka wunsch pehz atkal atkaphahs. Tomehr tahs affaras, ko brahti schi dabbuja redseht, wiinneem zerribu dewe, ka darbs ne buhs par welti. Wiini luhgdami preeksch Deewa brehze, un pehz, par 5 gaddeem, ne dohmajohst redseja, ka bija paklausiti.

1738tu gaddu sahkoht, kahdi dsimtneeki no deenas widdus puffes pee brahteem nahze, un redseja, ka weens to pahrtulkotu jaunu testamenti norakstija. Sweschneeki gribbeja sinnaht, ko wunsch raksta. Missionars preezigs wiinneem muhschigas dsihwofchanas wahrdu fazzija, un to stahstu no Kristus dwehseles zeefchanas Getsemane lassija. Te weens pagans, Rajarnaks wahrda, pee galda peestahjahs, un apdohmigi fazzija: »Kas tas bija? Sakki to wehl weenreis, es arri labpraht gribbu swehtigs klucht.« Kahds nu bija missionaram preeks, pirmu reisi tahdus wahrbus no Greenlendera muttes klausohst! Preezas affaras wiinam no waigeem noritte. — Nu wunsch sahze stahstihst, ka Deewa Dehls zeetis un mirris. Pa tam tee zitti brahti pahrnahze, kas isgahjuschi bija, un palihdseja stahstihst, kahds tas zeksch us swehtibu irr. — Zitteem paganeem tas ne tikke, un tee klusam aisingahje; bet zitti atkal pirktus pee muttes likke, un wehlejahs, lai wiinneem mahza Deewu luhgt. Ta nu schee ta pehz kristigas mahzibas ilgojahs, ka Greenlandi wehl ne bija redsehts. Un prohjam eedami sohlija, ne ween paschi atnahst, bet arri sawus laudis par to apsinnoht, ko bija eeklausijuschees. Tahda ta pirma mihlestibas dsirkstele eeksch

Greenlenderu firdim rahdijahs, un Behnisch brahlis sawu shehlumu dseefinu, kas brahtu draudsibas dseefinu grahmatâ rohnahs, ar sheem preczas wahrdeem warreja pabeigt: »Lai pasaulē muhsu darbu isfimeij, lai ta prassa ko mehš mahjneeki eefsch Greenlandes dar-ram; mehš ne gribbam sawu laiwinu pee mallas wilkt, mehš gribbam prett wella wiltu wakti turreht, un paganus swehtigus darriht: tee nu paschi to wehlejahs.«

Merz mehnesi 1739 Rajarnaks ar teem saweseem kristihts tappe. Gan nu nelab- bajs pamohdahs, jo prettineeki tahdi nikni palikke, ka weenu no Rajarnaka beedreem, kas ar winnu bija pee brahteem nomettees, nositte, un paschu arri soblija nobeigt, ja winsch tulihst ne atstahs. Bet tahlu apkahrt arri dwehseles preeksch Deewa walstibas pamohdahs; un dsimneeki no wiffahm puffedim ar laiwahm atbrauze, tahs jaukas mahzibas no ta krusa fista Kristus klausitees. Jo itt schi mahziba firdim brihnischkeigi eespeedahs. Gan burwi leedse, bet mahjoklis ar weenu wairak ar laudim pildijahs, un kad tur wissu labbi cerikteja, tad arri jaun eenahzejeem laizigs labbums rahdijahs. 1747 gaddâ pirmu basnižu ustai- fija, un lihds 1748 gaddam jau 230 Greenlenderi bija Saun-Herrnhutē nomettuschees, un 35 no teem bija kristiti. Ar laiku labs rahdijahs, wehl kahdus mahjoklus ustaisiht, tad 1758 gaddâ usnehme Lichtenselsu (tas irr: gaismas klinti), 1774 gaddâ Lichtenawu (tas irr: gaismas klaijumu) un 1824 gaddâ Friedrichsthalu (tas irr: Priddrika leiju). Ar missionehm laimigi us preekschu gahje, bet brahti weenadi ween ar dauds behdahm apspeesti, jo pa brihscham seemâs tik zetti falle, ka gruhts bads zehlahs, un daudsfreis lippig- gas sehrgas zehlahs, ar ko nabbaga Greenlenderi pulkôs nomirre. Bet ta mihslestiba wissu palihdsejusi uswarreht, jo pee ta apspeesta pulzina dauds preekus pasinne, ko gaidiht ne bija gaidijuschi. — Taggad eefsch teem 4 mahjokteem 1793 Greenlenderi eemahjojuschees; no kam 787 Deewagaldneeki, un 14 missionari pee winnu dwehselehim strahda.

Lai nu rahdam, ka arri beesprahitis Greenlenderis warr ewangeliumu dsilli eenemt, un ka winneem garra spehti aug. Us to wehl kahdus stahstus no wezzu un jaunu laiku atgreesteem gribbam peelikt.

Papreeksch stahstisim, ka draudses pirmneeks, tas Rajarnaks, pasauli atstahje. Winsch jau 1741 gaddâ nomirre, gruhti zeetis, bet pazeetigi un garrâ stips. Winsch laizigas leetas un meefas fahpes liklahs aismirsis, sawu Pestitaju, un to preeku eewehrojis, ka dabhuhs pee winna labbas rohtas stahweht. Kad raddeem affaras pluhde, winsch ar laip- nigu sinnu prassija: »Kam juhs mannis pehz raudeet? Woi juhs ne sinnat, ka tizzigi mir- stoht pee Jesus nahk, un muhschigu preeku eemanto? Kad es sawas tautas pirmneeks esmu, zaur winna shehlastibu atgreests, tad winsch par labbu turrejis, manni pirmu at- faukt. Winsch juhs sinnahs apgahdah, kad es atstahjis; un ja juhs lihds gallam ustizzigi paleekat, tad mehš teescham atkal kohpâ tiksim, un preeksch Deewa un ta Jehra gohda krehsla muhschigi gawilefim.« — Winna pehdigi wahrdi arri tohs ihstneekus apmeerinaja, un tee missionarus luhdse, lai winnu pehz kristigas wihses aproht. Tadeht behru deenâ derrigu dseefmu dseedaja, un weens brahlis ihfu runnu turreja mahjâs. Tad tshetri jau- neekli to lihki us kappu nesse, un weens missionars tur pamahzija ar spreddiki, un swehtu darbu Deewu luhgdams beidse.

No tahs grahmatas, ko weens seewischkis, wahrâ Sara, tam Grafam Zingendorf fuhstija, warr redseht, ka daschas dwehseles itt no gruntes pamohdahs. »Es tew stahstischu no sawas firds. Es sawu katti mannu, un luhdsu to Pestitaju, lai winsch man doht man-

nicht sawas affinis. So man zitta Pestitaja naw, ka weent tas Deewa Jehrs, tas man warr glahbt. Kad es brissham weentuta esmu, tad es mannu, ka Deews irr tuwu garrâ, un tad es winnam gobdu dohmu. Bet daschu reisi es pee few ne kahdu labbumu ne mannu, bet tik ween grehku pohstu, un jebfchu es gan pehz winnu dauds flattohs, tomehr tam pohstam es peckerrohs un winnu atsmirstu. Pirmôs laikôs, kad es ka kristita biju, es doh maju, ka nu wifs pohsts tahstu no man atkappees; bet scho seemu tas Pestitajs man stipri par manni farreezis. Kad scho seemu tik dauds kristiti tappe, man leels preeks bija. Nu es prohtu, ka Deews wiffu spehj darriht, un arri meh's Greenlenderi warram firsnigâ mihz lestibâ kohpâ fatikt. Es gan esmu wahja, bet manni mahzitaji tafchu man mihlo, un mannu wahjibu ne fmahde. Winni Deewa Garru pasihst, un winna prahru sinn, tapehz winni speeschahs, mannim to Deewa Jehru peerahdiht. Ak kad tew Deewa Gars firdi eedohstu, mums wehl wairak mahzitajus atfuhst, tad fuh'ti jelle tohs! So Jesus muhs irr mihstois, un preeksch mums mirris, zittadi mums un tewim wairadseja pasust. Bet winsch muhs atpestijis. So meh's atsihtam, kad firdi Jesus affinis jahkam eemannih't. Lai Jesus tew fwehti, un fakti wisseem saweem brahleem, ka es winnus tohti mihlus turru.«

Zitta atgreesta, Rebellâ wahrdâ, missionaram Behnischam, kas bija pahrbrauzis fehrst, scho gramatu fuh'tija: »Klausi, Behnis! es ne warru tew fazzih't, zil reis es tew esmu atzerreissi un to Pestitaju luhgufi, lai winsch man un tewi appaksch sawas usraudsi-schanas usturr un pafarga, un muhs ar sawahm affinin wiffzauri glahbj! Jesum gohds, kad winsch mums to peeminnu usturr. Es to pasihstu, ka mums tahds Pestitajs irr, kas ar sawahm affinin wiffzauri muhs glahbj. Kad winsch man leek mannih't, ka es grehku pohstih's esmu, tad es winnu luhdsu, lai winsch to nowemm, un man no sawu affinu spehka ko eedahwina. Nu es ar weenu pee tahm gribbu turretees. Tu preeksch sawas firds to pafchu darrihi.«

Kahdâ Greenlenderu namnâ, fur wiffi wehl nedsihwi un reebigi bija, weenai meis tai, Puffimek wahrdâ, firds pamohdahs. Tad nu weenreis kad kohpâ bija sanahkufchi Deewu luhgt, eeraudsija, ka schi rohtas pee azzim turreja, affaras flehpama, un kluffam nopuh'tahs: »ak Rungs, lai tawa gaisma zaur to beesu melnu tumsu zauri speeschahs!« Zittu reis to ais klinta kalna pee juh'mallas arradde us zelleem gullifchu, un schohs wahrdus ween noklausija: »ak Deews, tu sinni, ka es no pirmcem wezzakeem esmu grehku samaitata, apschelosees par manni!« Pehz winnu praffija, ko tur darrijufi, un winna atbildeja: »Kad es nu fahku tizzeht, tad es ikdeenâs kluffam Deewu luhdsu, lai winsch man irr schehlign.« Tad winnu nehme ihpafchi mahziht; un kad to weenreis pamahzija, lai pastahwigi un stipri Deewu luhds, tad winna patti ar affarahm ta fahze luhgt: »ak Jesus! man firds irr dikti samaitata; lai es jelle par to ihsti nobehdajohs. So jau tu gribbi! Atwemm man tahs taunas dohmas, un fataisi mannu firdi, lai tewim paleek pas tihkama! Un kad es sawu wahrdu wehl ne mahku, tad dohd man sawu Garru, lai tas man pamahza!« — Winnas sehtas laudis no winnas preekschsihmes kaunejahs, un ta winneem eekohde. Bet kad scheem ne tikke winnas pehdas uswemt, winni tai spih'reja, to bahrgi peespeede, un ne gribbeja wairs wehleht ar tizzeem faeetees. Wairadseja arridsan lihds eet, kad winni to puffi atstahje, jebfchu labprah't buhtu palikkufi. Bet pehz pahru deenahm winna pahrnahje, un luhdse; lai winnu deenesti nemm, un ne ar labbu, ne ar taunu wairs likke peerunnatees sawus mahzitajus atstah't.

Greenlenderi arri warr par labbeem, manniigem fohlmeistereem palikt, to meh's

no schim lighsibahm noprohtam, ar ko weens fawus dsimtneekus usrunnaja: »Ar mums ta eet, ka kad beesa migla semmi apnem, un mums leeds, ihsti ko paredseht un pasiht. Bet kad ta migla pasuddusi, tad mehs weenu semmes gabbatu pehz ohtra pasihstam. Un kad beidsiht faule zauri speeschahs, tad wissu itt flaidri un gaischi redsam. Ta pat ar mums eet. Kamehr mehs no fawa Vestitaja atkaphuschees paleekam, mehs tumfschi effam, un paschi fewi ne pasihstam. Bet jo mehs wiinam klahu peenahkam, jo wairak gaisma mums firdi lezz; un ta mehs mahjamees, pee wiinna wissu labbu, un pee few wissu nelabbu pasiht.« — Zittu reis tas pats fazzija: »Kad mehs waffaras laikâ fwezzi no weenas buhdes us ohtru neffam, un wehisch stipri puhsch, tad daudsreis dsirksteles pee semmes kriht, un fausu sahli eededina. Ta muhsu Vestitajs wirs semmes nahzis, un ugguni lihds neffis, to wunsch pee teem zilwekeem wissapfahrt kaifa. Un scho brihdi wunsch fawus kalpus pa semmi isfuhra. Wunsch tohs arri mums ar faweem wahrdeem atfuhrijis, ko wunsch teem preeksch mums edewis. Tee to irr stary mums iskaifischi; un tas muhsu firdis dsh-wibu eededsinajis, zittadi mehs wehl nedshwi buhtu, ka tee, kas ar weenu wehl tumfiba staiga.«

Beidsiht, mihti lassitaji, lai mehs wehl to usrunnu klauamees, ar ko Natanaels, mahjitaju paligs, un pats dsimtneeks, fawus laudis usrunnajs Lichtenawâ, kad to 105tu peeminnas deenu fwinneja, kamehr missione eefahka. Tas bija 19ta Janwar m. d. 1838. Kad wunsch teem bija stahstijis, kahda behdu buhschanâ wiinu wezztehwi mittuschî, un paschi arridsan, pirms no ta Vestitaja un no wiinna wahrda dabbujuschî sinnaht, un ka nu zittadi un labbaki pee wiinneem effoht: tad wunsch ar firsniigeem wahrdeem tohs flubbinaja, lai to eedabbutu schehlastibu par labbu turr, un ne wairs ka pagani dshwo, bet ka tahdi, kas sinn, jik dahgi wiinu atpirkti. Tapehz lai wissu atstahj, kas wiinus tanni buhschanâ kawe, un kas Jesus mahjibai prettin. Lai wiinu pahr wissu mihto, un eeksch wiinna paschawigi paleek. Lai par to wissapreeksch gahda, tad tas Kungs wiinnâ deenâ tohs warrehs par faweseem pasiht, un ne weenam buhs tee wahrdi no wiinna muttes jadsird: »es tewi ne kad ne esmu pasinnis!« — Tad wunsch wehl fazzija: »lai mehs wiinna wahrdu jelle augsti zeenijam, ka wiinam ne wajaga mums to atkal atnem, un tad ta pehdiga tumfiba leelaka buhs, ne ka ta pirma bijust. Lai mehs wiinu luhdsam, ka wunsch mums, ta ka lihds schim, ne pasaude ustizzigus mahjitajus, kas mums labbus wahrbus fluddina. Lai no jauna saderram wiinus mihtoht, un wiinu ustizzamas pamahjischanas kloufht, ka teem ne wajaga par mums nobehdatees, un fawas deenas stary mums ar behdibu pawaddiht. Lai mehs allaschi peeminnam, ka pehz schi muhscha diwejadas weetas muhs gaida, un kahda mehs wehletimees ee-eet. Zuh to sinnaht; ta irr ta weeta, fur Vestitajs pats mums preekschâ eegahjis, un ko wunsch wisseem fataisjis, kas wiinu mihto un eeksch wiinu tizz.«

Mihti lassitaji! Tahdu spreddiki Greenlenderis fakka! Woi tee ne buhs arri labbi wahrdi preeksch mums? Lai tee jums pee firds eet. Jo mehs arri tur gribbam aiseet, fur schee mihti Greenlenderi kahro tap. Bet kas to eemantohs? Woi mehs, kad mehs fuhtri effam, un apstahjamees, jeh woi Greenlenderis, kas no teefas pehz tahs zihstahs? Ak lai mehs jelle wissi lihds to panahkam, ne apnikuschî speesdamees un Deewu luhgdami! Amen.